

مفهوم کار تیمی از دیدگاه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بوشهر: یک مطالعه‌ی کیفی

مریم روانی‌پور: عضو هیأت علمی، مرکز تحقیقات طب گرمسیری و عفونی خلیج فارس، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران.

محمدرضا یزدان‌خواه فرد: عضو هیأت علمی، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران.

شرافت اکابریان: عضو هیأت علمی، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران.
مسعود بحرینی*: عضو هیأت علمی، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران.

چکیده: کار تیمی مجموعه‌ای از رفتارها، شناخت‌ها و نگرش‌های مرتبط با یکدیگر است. با توجه به اینکه برخی از فعالیت‌های کلاسی و عمده فعالیت‌های یادگیری-بالینی دانشجویان پرستاری به صورت کار تیمی انجام می‌شود، هدف از این مطالعه تبیین و شناخت مفهوم کار تیمی از دیدگاه دانشجویان پرستاری بود. پژوهش حاضر یک مطالعه‌ی کیفی از نوع تحلیل محتواست که به دلیل ماهیت کار جهت جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از شیوه‌ی بحث متمرکز گروهی به صورت مبتنی بر هدف با دو گروه از دانشجویان سال اول کارشناسی پرستاری و دو گروه از دانشجویان سال آخر مجموعاً ۳۲ دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در سال ۱۳۹۰ اجرا گردید. کدگذاری و دسته‌بندی اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها، مفهوم کار تیمی از دید دانشجویان را در چهار طبقه خلاصه نمود: پیش‌نیازهای کار تیمی، وجود رهبر تیم، شکل‌گیری و استحکام تیم، فواید و موانع کار تیمی. به نظر می‌رسد که دانشجویان سال اول به خوبی از ویژگی‌های کار تیمی مطلع بوده و آن‌ها را از زوایای مختلف بر شمردند. اما به دلیل تجربه کمتر در انجام کارهای تیمی به بايدها و ناپيدهای کار تیمی بیشتر اشاره کرده بودند؛ در حالی که دانشجویان سال چهارم کارشناسی به دلیل داشتن تجارب بیشتر در زمینه‌ی انجام کارهای تیمی و تثبیت نقش دانشجو و داشتن تعاملات بیشتر با یکدیگر به استحکام روابط و حفظ خود تیم و نیز بازده کار تیمی علاوه بر پیش‌نیازهای مطرح شده اشاره کرده‌اند، که به توجه بیشتر اساتید و برنامه‌ریزان آموزشی در این ابعاد تأکید دارد.

واژگان کلیدی: کار تیمی، تحلیل محتوا، تحقیق کیفی، دانشجویان پرستاری.

*نویسنده‌ی مسؤؤل: عضو هیأت علمی، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بوشهر، بوشهر، ایران.

(Email: m.bahreini@bpums.ac.ir)

مقدمه

تیم یک گروه از افراد است که با یکدیگر با یک هدف مشترک کار می‌کنند. کار تیمی مؤثر می‌تواند سازگاری، تولیدگرایی و خلاقیت بیشتری را نسبت به تک‌تک افراد ارائه کند و باعث ارتقای رضایت شغلی و حفظ بیشتر کارکنان در سر کار می‌شود (زیرپچیز و ریم، ۲۰۰۸). اگر کارکنان پرستاری نقش یکدیگر را بشناسند، خواهند توانست به صورت مؤثری با یکدیگر کار کنند و کیفیت بالاتری از مراقبت‌ها ارائه دهند. لیگ ملی پرستاری آمریکا (The National League for Nursing) معتقد است که اگر قرار است افراد با یکدیگر به صورت با کیفیتی کار کنند، باید با هم آموزش ببینند تا اهداف مشترکشان را درک کنند. یکی از روش‌های اجرای آموزش‌های مشارکتی استفاده از مهارت‌های گروه‌های کاری است (بگلی، ۲۰۰۹). کار تیمی قرار گرفتن منظم افراد در یک مکان نیست. یک کار تیمی نیازمند توانایی پیش‌بینی نیازهای دیگران، سازگاری با عملکردهای یکدیگر و تغییرات محیط و داشتن شناخت مشترکی از نحوه انجام فعالیت‌ها برای بهترین نتایج است. کار تیمی برای اداره‌ی بهتر بیماران لازم است، زیرا نیازمند به اطمینان از انجام مراقبت‌های مناسب و امنیت بیماران هستیم (لرنر و همکاران، ۲۰۰۹). طبق تحلیل‌های متعدد به عمل آمده کار تیمی در مشاغل بهداشتی فرآیندی پویا بوده که شامل دو یا چند عضو حرفه‌ای با داشتن مهارت‌ها، تقسیم اهداف سلامتی مشترک و تمرین فعالیت‌های هماهنگ جسمی و ذهنی در راستای بررسی، برنامه‌ریزی یا ارزشیابی مراقبت از مددجویان است. این امر با مشارکت بینابینی افراد، ارتباط باز و تصمیم‌گیری‌های مشترک میسر خواهد شد، که در نهایت به پیامدهای ارزش افزوده جهت بیماران و سازمان‌ها می‌انجامد (زیرپچیز و ریم، ۲۰۰۸). مدیران منابع انسانی، نیاز دارند تا کاملاً به سازماندهی کارهای گروهی آشنا باشند و آن‌ها را مدیریت نمایند. به عبارتی یکی از حیطه‌های مدیریت در سازمان‌ها مدیریت تیم‌های کاری است (استیونز و همکاران، ۱۹۹۴). آموزش مدیران در بالین تغییرات عملکردی بیشتری را در حرفه‌های پزشکی داشته است که به نظر می‌رسد به علت ماهیت عملکرد تیمی در این حرفه‌ها نسبت به عملکردهای فردگرایانه بوده است (اسمیت و همکاران، ۲۰۱۰).

همچنین لازم است یک رهبر، یادگیری تیمی و تصمیم‌گیری تیمی را در نظر گرفته و آن‌ها را تسهیل کند. دستورالعمل‌های بسیاری در خصوص ساختن یک تیم کارآمد به منظور افزایش همبستگی، هماهنگی و شناخت

از اعضاء گروه وجود دارد که تا نگرش‌های رهبر محور و گروه محور هم بسط یافته است (یوکل، ۲۰۰۲). هر نوع کار گروهی به پرورش مهارت‌های برقراری ارتباط میان فردی می‌انجامد (ملکوئی، ۲۰۱۰). در سه دهه‌ی اخیر تلاش‌های فراوانی در کشورهای توسعه‌یافته به‌ویژه ایالات متحده، انگلستان و کانادا صورت گرفته است تا آموزش علوم پزشکی و همچنین آموزش مداوم جامعه‌ی پزشکی، هر چه بیشتر با مفهوم مشارکت و کار تیمی به عنوان یکی از کلیدی‌ترین راه کارهای ارتقای کیفیت خدمات بهداشتی درمانی در بین اعضای تیم سلامت عجنین گردد (ایرج‌پور، ۲۰۰۵).

بررسی نگرش متخصصان رشته‌های مختلف نسبت به فرایند کار تیمی در مطالعات بسیاری مورد بررسی قرار گرفته است. به عنوان مثال در مطالعه‌ای که توسط شقایق فرد و همکاران در خصوص نگرش تیم توانبخشی انجام شد؛ ۶۲٪ از مشارکت‌کنندگان آموزش فرایند کار گروهی را در خلال تحصیلات دانشگاهی دانشجویان این رشته‌ها ضروری دانستند (شایگان‌فرد، ۲۰۱۳). بیش از نیمی از دستیاران پزشکی، پرستاران و دیگر پیراپزشکان مشارکت‌کننده در پژوهشی اعتقاد داشتند کارها در بیمارستان به صورت تیمی انجام می‌شود و در حین انجام این کارهای تیمی تبادل دانش و اطلاعات صورت می‌گیرد (محموظ پور و مزده‌کار، ۲۰۱۲). یک مرور سیستماتیک در زمینه‌ی مداخله‌ی آموزش کارگروهی بر دانشجویان پزشکی مشخص نمود، آموزش مؤثر کار گروهی این دانشجویان می‌تواند نقش مهمی در کاهش اشتباهات طبی در پی داشته باشد. (چاکرابورتی و همکاران، ۲۰۰۸). همچنین مشخص شد که سطح کار گروهی پرستاران در بخش مراقبت‌های سرپایی بر فرایند مراقبت پرستاری آن‌ها اثر داشته است به گونه‌ای که هر چه کار گروهی قوی‌تر بود، احتمال فراموشی اجرای مراقبت‌های پرستاری کاهش یافت (کالیش و همکاران، ۲۰۱۰). همچنین هرچه کار گروهی قوی‌تر بود، رضایت شغلی بیشتری در پرستاران دیده شده بود (کالیش و همکاران، ۲۰۱۰). با توجه به یافته‌های فوق ضرورت انجام مطالعات بیشتر به منظور یافتن روش‌های مناسب آماده سازی دانشجویان برای انجام کارهای گروهی به خوبی حس می‌شود. (بگلی، ۲۰۰۹). از سویی دیگر به منظور روشن ساختن جزئیات بیشتر ساختار و ویژگی‌های کار تیمی، انجام مطالعات کیفی مورد توجه قرار گرفته است تا اطلاعات کامل‌تری برای استخراج مدل‌های کار تیمی کارآمد فراهم آید (شایگان فرد و همکاران، ۲۰۱۳).

گروهی پاسخ گفتند. از جمله: «برای تشکیل گروه چگونه عمل می‌کنید، چرا؟»، «چه بازخوردهایی از گروه‌هایی که تاکنون داشته‌اید، دریافت کرده‌اید؟»، «یک گروه کاری خوب دارای چه ویژگی‌هایی است، چرا؟»، بر اساس پاسخ‌ها و بحث‌های مختلف که بعضاً مخالف هم نیز بودند، سؤالات توضیحی دیگر مطرح می‌شد.

هر مصاحبه‌ی گروهی حدود ۲ ساعت به طول انجامید. پس از اتمام هر مصاحبه که توسط محققان و با نظارت دو تن دیگر انجام شد. نوارهای مصاحبه بر روی کاغذ پیاده و مشابه سایر مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته یا بدون ساختار کیفی، کدگذاری و سپس کدها در قالب تم با استفاده از عناوین انتزاعی‌تر خلاصه شدند (هالووی و ویلر، ۲۰۰۲). فرآیند تحلیل و کدگذاری داده‌ها طبق مراحل زیر انجام شد: ابتدا به منظور آشنایی و غوطه‌وری هر چه بیشتر در داده‌ها، نوارهای پیاده شده چندین نوبت خوانده شدند. در این روش جمع‌آوری داده‌ها و آنالیز آن‌ها همزمان صورت گرفت. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات در تحلیل محتوا هفت گام زیر مورد استفاده قرار گرفت:

- ۱- فرموله کردن سؤال پژوهش برای گرفتن پاسخ
- ۲- انتخاب مصاحبه شونده و انجام مصاحبه
- ۳- طرح کلی فرآیند کدگذاری و آموزش تحلیل‌گران
- ۴- اجرای فرآیند کدگذاری
- ۵- تعریف طبقات
- ۶- تعیین اعتبار
- ۷- تحلیل نتایج فرآیند کدگذاری.

در نهایت کدهای اولیه با بررسی‌های بیشتر به کدهای انتزاعی‌تر (طبقه) خلاصه گردید (الوو کینگاس، ۲۰۰۸)؛ (منینگ و همکاران، ۲۰۰۹). مصاحبه‌ها تا زمان رسیدن به اشباع طبقات ادامه یافت. از آنجایی که موضوع مورد بررسی محدودی مشخصی داشت و دانشجویان به خوبی به بحث و اظهار نظر می‌پرداختند، به نظر می‌رسد در اکثریت کدها و طبقات اشباع صورت گرفته و کدها مرتب تکرار می‌شدند. جهت تضمین صحت داده‌ها محققان سعی نمودند که ضمن تمرکز بر هدف پژوهش و دوری از سؤالات الفاء‌کننده اطلاعات صحیح به دست آورده و با غوطه‌وری در داده‌ها و رسیدن به اتفاق نظر در کدگذاری‌ها با خود شرکت‌کنندگان نیز در خصوص همسانی برداشت‌ها هماهنگ شود. همچنین موارد مبهم با خود دانشجویان در میان گذاشته شد تا برداشت‌های یکسان بدست آید. در نهایت با توصیف غنی مطالعه و داده‌ها سعی بر ایجاد شرایط مناسب ارزشیابی یافته‌ها برای خوانندگان شد (هالووی و ویلر، ۲۰۰۲).

حال با توجه به اینکه بسیاری از فعالیت‌های کلاسی و عمده فعالیت‌های یادگیری بالینی دانشجویان پرستاری به صورت گروهی در گروه‌ها بوده و تاکنون مطالعات محدودی در ارتباط با بررسی دیدگاه دانشجویان این رشته در خصوص کار گروهی صورت گرفته؛ این مطالعه با هدف تبیین و شناخت مفهوم کار تیمی از دیدگاه دانشجویان پرستاری طراحی گردید تا از این طریق، زمینه برای طراحی مدل‌های کار گروهی کارآمد و برنامه‌های لازم جهت اصلاح و با ارتقای فعالیت‌های گروهی فراهم گردد.

مواد و روش‌ها

به دلیل اینکه هدف محققان شناخت دیدگاه دانشجویان از کار تیمی بود، پژوهش حاضر به صورت یک مطالعه‌ی کیفی از نوع تحلیل محتوا طراحی شد. این روش احتمال توضیح مفاهیم مورد نظر را فراهم می‌آورد (الوو و کینگاس، ۲۰۰۸). انتخاب مشارکت‌کنندگان به روش نمونه‌گیری هدفمند از بین دانشجویان سال اول و سال چهارم کارشناسی پرستاری در سال ۱۳۹۰ که شاغل به تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی بوشهر و مایل و قادر به بیان تجربیات خود از کار تیمی بودند، انجام گردید. به دلیل ماهیت موضوع تحقیق از میان انواع روش‌های جمع‌آوری داده‌ها از روش بحث گروهی (Group Discussion) استفاده شد. بحث گروهی متمرکز شامل مصاحبه در مورد یک موضوع خاص با گروهی از افراد عمدتاً با تجارب، افکار و ادراکات مرتبط است (هالووی و ویلر، ۲۰۰۲)؛ که به منظور دستیابی به ادراک مشارکت‌کنندگان در محیطی متمرکز، تسهیل‌گر و غیر تهدیدکننده طراحی می‌شود (برنزو گرو، ۲۰۰۱).

مشارکت‌کنندگان برای این پژوهش به صورت هدفمند از دو گروه از دانشجویان سال اول و دو گروه از دانشجویان سال چهارم که همگی داوطلب شرکت در پژوهش بودند، در گروه‌های مجزا به لحاظ جنسی (خانم و آقا) با مجموع ۳۲ نفر انتخاب شدند. بر این اساس ابتدا هدف مطالعه با دانشجویان سال اول و سال آخر کارشناسی پرستاری جداگانه در میان گذاشته شد و از میان داوطلبان واجد شرایط مشارکت در مطالعه، در هر گروه به‌طور جداگانه مکانی در دانشکده که مورد توافق دانشجویان بود و امکان مصاحبه به صورت بحث گروهی را فراهم می‌نمود، انتخاب و زمان مورد توافق و افراد واجد شرایط برای هر جلسه تعیین شد. پس از اینکه در زمان مقرر افراد در جلسه حاضر شدند، پس از بیان مجدد اهداف از افراد رضایت کتبی آگاهانه جهت مشارکت و ضبط صدا اخذ و پس از صرف پذیرایی مختصر به سؤالات مختلف در خصوص کار

هدف برسم و به بهترین هدف». یکی از خانم‌های سال چهار می‌گوید: «ما برای تشکیل گروه کسانی را که بیشتر با هم هماهنگ و همراه هستیم را انتخاب کرده تا از نظر عقیده و نظر در یک سطح و خط باشیم». یکی از خانم‌های سال اول می‌گوید: «به جز افراد گروه که باید کوشا باشند، امکانات و لوازم برای پیشبرد کارها هم لازم است». وجود رهبر تیم

همه‌ی دانشجویان به نوعی در بین صحبت‌های خود به رهبر تیم اشاره داشتند، اما اکثریت دانشجویان سال اول بیشتر نیاز به داشتن رهبر در یک تیم تأکید کردند، در حالی که اکثریت دانشجویان سال چهارم بیشتر نقش یک رهبر در تیم را مورد نظر قرار داده بودند. در هر صورت، هر دو گروه دانشجویان برای یک رهبر تیم یک‌سری وظایف از جمله چالش‌جویی، نظارت بر پیشرفت کار، ایجاد هماهنگی و تقسیم کار و صرف وقت جهت افزایش کارایی تیم مطرح کرده بودند و نیز داشتن علم، مقبولیت گروهی، توان تصمیم‌گیری سریع و مناسب و مشارکت با اعضاء را از ویژگی‌های یک رهبر تیم بر شمرده بودند. یکی از خانم‌های سال چهار می‌گوید: «ما پس از تشکیل گروه، فردی را که کمی از بقیه ماهرتر باشد یا علم پایه‌ی بیشتری داشته باشد، در آن زمینه‌ای که می‌خواهیم کار کنیم به عنوان رهبر تیم انتخاب می‌کنیم. چون بالاخره هر کاری باید یک رهبر داشته باشد که بتواند کار را پیش ببرد و افراد را هماهنگ کند». یکی از خانم‌های سال اول می‌گوید: «رهبری که برای یک گروه انتخاب می‌شود باید مورد قبول همه اعضاء باشد و از بین خود اعضاء گروه بوده و شناخت کاملی به هدفی که می‌خواهند به آن برسند، داشته باشد».

شکل‌گیری و استحکام تیم

دانشجویان در هر دو سال تحصیلی به مسأله پیشرفت کار تیمی اشاره داشتند، ولی بیشتر دانشجویان سال اول به عوامل مؤثر در شکل‌گیری و سپس پیشرفت در کار تیمی اشاره داشتند در حالی‌که به نظر می‌رسد، دانشجویان سال آخر علاوه بر دغدغه‌ی پیشرفت، دغدغه‌ی استحکام تیم را داشتند که مسأله استحکام تیم در بین صحبت‌های دانشجویان سال اول به چشم نمی‌خورد. از دید دانشجویان سال اول: تنوع توانایی‌های فکری و مهارتی اعضاء، پذیرش و احترام اعضاء به یکدیگر، مشورت و هم‌فکری و داشتن قدرت تطابق همچنین محیط و نوع تکالیف از عوامل مؤثر در شکل‌گیری و پیشرفت کار تیمی است. این محور از دید دانشجویان سال چهارم در عوامل شناخت محیط و نقش‌پذیری دانشجویان، توان برقراری ارتباطات بهتر و مناسب‌تر و پذیرش مسؤولیت، تعهد کاری و ظرفیت

جهت در نظر داشتن ملاحظات اخلاقی به همه‌ی دانشجویان در مورد مطالعه توضیح داده شد. همگی پس از دادن رضایت شفاهی و کتبی در جلسات مصاحبه‌های گروهی شرکت کردند. به آن‌ها اطمینان داده شد که نام و هویت آن‌ها محرمانه مانده و صرفاً از کدها و بخشی کوتاه از صحبت‌های آن‌ها جهت گزارش‌دهی استفاده خواهد شد. دانشجویان کاملاً از حق عقب‌نشینی از پژوهش هر زمان که مایل باشند و بدون اینکه به نمره‌ی آن‌ها لطمه زده یا عواقب سوء دیگری در بر داشته باشد، آگاه بودند.

یافته‌ها

در مجموع ۱۸ نفر از دانشجویان سال اول کارشناسی پرستاری (۹ خانم و ۹ آقا) و ۱۴ دانشجویی سال چهارم کارشناسی پرستاری (۷ خانم و ۷ آقا) در این مطالعه مشارکت نمودند. تقریباً اکثریت قریب به اتفاق دانشجویان بومی منطقه و ساکن خوابگاه بودند. کدگذاری و دسته‌بندی اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها، مفهوم کار تیمی از دید دانشجویان سال اول و سال چهارم پرستاری را در چهار طبقه خلاصه نمود: پیش‌نیازهای کار تیمی، وجود رهبر تیم، شکل‌گیری و استحکام تیم، فواید و موانع کار تیمی (جدول ۱).

جدول ۱. کدهای خلاصه شده و طبقات استحصال شده از مفهوم کار تیمی از دیدگاه دانشجویان پرستاری

طبقه	کدهای خلاصه شده
پیش‌نیازهای کار تیمی	داشتن هدف و انگیزه مشترک بین اعضاء، برنامه ریزی و تقسیم کار، داشتن امکانات و انتخاب اعضاء علاقمند
وجود رهبر تیم	وظایف رهبر (چالش‌جویی، نظارت بر پیشرفت کار، ایجاد هماهنگی و تقسیم کار و صرف وقت جهت افزایش کارایی تیم)، داشتن علم، مقبولیت گروهی، توان تصمیم‌گیری سریع و مناسب و مشارکت با اعضاء
شکل‌گیری و استحکام تیم	پذیرش و احترام اعضاء به یکدیگر، مشورت و هم‌فکری، داشتن قدرت تطابق اعضا با یکدیگر، تعهد کاری و ظرفیت انتقادپذیری و نقد دیگران
فواید و موانع کار تیمی	فواید کار تیمی: صرفه جویی در زمان، ارائه کار با کیفیت‌تر، افزایش اعتماد به نفس در قبال توانایی و استقلال، افزایش کیفیت کار؛ موانع کار تیمی: مشکل برقراری ارتباط با دانشجویان جنس مخالف، شناخت کم اعضاء از یکدیگر، پراکندگی انگیزه‌ها و اهداف، کامل نشدن روند پذیرش نقش دانشجویی و همکلاسی

پیش‌نیازهای کار تیمی

تقریباً همه‌ی دانشجویان در هر دو سال تحصیلی در بین صحبت‌هایشان به داشتن هدف و انگیزه‌ی مشترک بین اعضاء، برنامه‌ریزی و تقسیم کار، داشتن امکانات و انتخاب اعضاء علاقه‌مند را از پیش‌نیازهای انجام یک کار تیمی عنوان می‌کردند. یکی از دانشجویان پسر سال اول می‌گوید: «من وقتی می‌خواهم با عده‌ای کار تیمی انجام دهم، اول بررسی می‌کنم که افکارشون با خودم بخونه وگرنه تضاد پیش می‌آید. دوم باید کار را جدی بگیرند. سوم ببینم به خاطر چه هدفی گرد آمده‌ایم... یکی دیگر از اعضاء این گروه می‌گوید: «هر وقت گروه تشکیل می‌شود مهمترین چیز این است که تقسیم کار صورت بگیرد تا سریع‌تر به

اساس تقسیم کار بهتری انجام بگیرد. گاهی اوقات ما برای اینکه جلوی آن‌ها کم نیاریم یا شاید با حس رقابت سعی می‌کنیم کارها را خوب انجام بدیم».

بحث و نتیجه‌گیری

چنانچه عنوان شد، هم دانشجویان سال اول و هم دانشجویان سال آخر پرستاری به خوبی تجارب خود از انجام تکالیف و وظایف به صورت گروهی را توصیف و تشریح نمودند. اگرچه بین تجارب دو گروه سال اول و سال آخر تحصیل تفاوت‌هایی در مراحل روند شکل‌گیری و تکامل گروه به چشم می‌خورد، ولیکن این تجارب در بین دانشجویان خانم و آقا در یک سال تحصیلی تفاوت چندانی نداشت. بنابراین به نظر می‌رسد که بیشتر روند شکل‌گیری تیمی دانشجویان در عملکرد مؤثر یک گروه نمود بیشتری داشت. در مواقعی که افراد تیم بدون نقش‌های تعریف شده و تجارب قبلی، کار گروهی را آغاز کنند؛ یک تیم در مرحله‌ی بی‌نظمی قرار دارد. تیم با افزایش استحکام و رسمیت یافتن بیشتر به احتمال زیاد در مقابل بی‌نظمی واکنش نشان داده و وارد مرحله‌ی رسمی می‌شود و زمانی که آزادانه روش‌های متعلق به خود را بدون لغزیدن به عقب به کار گیرد، مرحله‌ی تبحر یافتگی را از خود نشان می‌دهد (یوسفی و همکاران، ۲۰۰۵). یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد که دانشجویان سال آخر به نوعی از تنوع نقش در تیم دست یافته‌اند و هر یک در حیطه‌های خاصی شاخص‌تر عمل می‌کردند؛ گرچه کماکان نیاز به تقویت در جهت رسیدن به بهترین و بالاترین کفایت در نقش را دارند، اما دانشجویان سال اول با توجه به مبتدی بودن در شناخت اعضای تیم و حتی توانمندی‌های خود در ایفای نقش در سطوح پائین‌تری از جهت ایفای نقش‌های تیمی قرار داشتند. بنابراین جا دارد که با تقویت نقش‌پذیری دانشجویان با کمک تکالیف مختلف آن‌ها را در رسیدن به نقش‌های تیمی مناسب هدایت نماییم. خودپنداره، مجموعه ویژگی‌هایی است که شخص به‌عنوان یک موجود منحصر به‌فرد از خود ادراک می‌کند و از طریق روابط اجتماعی کسب می‌شود. در مطالعه‌ی مشخص شد که بیشترین حجم مشکلات مربوط به خود پنداره در دو سال اول دانشگاه گزارش شده است. (دیباج نیا، ۲۰۰۵). دانشجویان مشارکت‌کننده در مطالعه‌ی حاضر به نقش پیش‌نیازهای کار گروهی همچون داشتن هدف و انگیزه مشترک بین اعضا، وجود اعضای علاقه‌مند و برنامه‌ریزی و تقسیم کار اشاره داشتند. یک کار تیمی کارآ هم به هوش هیجانی و هم مهارت‌های عملی همچون: مهارت‌های تکنیکی، بالینی، اجتماعی و بین فردی نیاز دارد.

انتقادپذیری و نقد دیگران به عنوان پیشرفت و استحکام کار تیم خلاصه می‌شد. یکی از آقایان سال چهارم می‌گوید: «اگر هر کس نسبت به مسؤلیتی که در گروه به عهده گرفته است، پایبند و متعهد باشد چون تقسیم کار شده کل گروه به هدف تعیین شده می‌رسد». یکی از خانم‌های سال اول در رابطه با مشکل شکل‌گیری کار گروهی می‌گوید: «بچه‌های کلاس ما هنوز باور نکرده‌اند که ما هم‌کلاسی هستیم، رابطه‌ی ما با هم باید خیلی صمیمی‌تر از این باشه ولی متأسفانه هنوز به این باور نرسیده‌اند».

فواید و موانع کار تیمی

اکثریت دانشجویان سال اول بیشتر به موانع بر سر انجام کار تیمی اشاره داشتند. از جمله: مشکل برقراری ارتباط با دانشجویان جنس مخالف، شناخت کم اعضا از یکدیگر، پراکندگی انگیزه‌ها و اهداف، کامل نشدن روند پذیرش نقش دانشجویی و هم‌کلاسی؛ همچنین محدودیت‌های کلاس درس در شکل‌گیری تیم و اختلافات فرهنگی در نوع برقراری ارتباط. این موارد در بین صحبت‌های دانشجویان سال چهارم نیز تا حدودی مشهود بود، ولی به نظر می‌رسد که پس از چند سال تحصیل، با هم بودن دانشجویان و گذراندن دروس عملی در محیط بیمارستان بسیاری از موانع را به فرصت تبدیل نموده است و بر همین اساس بیشتر به فواید کارهای تیمی اشاره داشتند از جمله: آموختن و یاد دادن به یکدیگر (تقویت مهارت‌ها با کمک یکدیگر)، صرفه‌جویی در زمان، ارائه کار با کیفیت‌تر، اعتماد به نفس در قبال توانایی و استقلال، افزایش کیفیت کار به علت حس رقابت و در نهایت وجود فواید را در بازده کلی کار تیمی مطرح کرده بودند. از جمله موارد بازده تیم، اهمیت قائل شدن به ایجاد پیشرفت در جامعه، در نظر گرفتن نیاز جامعه و اهمیت داشتن جذابیت و پذیرش عمومی، نتیجه‌ی کار در بیانات دانشجویان سال آخر بود. یکی از آقایان سال آخر می‌گوید: «علاوه بر انتخاب افراد خوب برای گروه، موضوع و مطالب ارائه شده هم باید مطابق با مسایل روز باشد تا نظر مردم را هم جلب کند که این تحقیق یا کار جدیدتر است و بهتر بتواند در جامعه یا هر جایی مؤثر باشد». از موانع کار تیمی یکی از خانم‌های سال اول می‌گوید: «روزهای اول که سر کلاس بودیم همدیگر را خوب نمی‌شناختیم. ما تا چند هفته اول حتی صدای بعضی از هم‌کلاسی‌هایمان را هم نشنیده بودیم. پسرها یک قسمت کلاس و دخترها یک طرف دیگر کلاس بودند و خیلی با هم ارتباط خوبی نداشتند». یکی از آقایان سال آخر می‌گوید: «خیلی وقت‌ها بعضی از خانم‌ها بهتر می‌توانند یکسری از کارها را انجام دهند که باید بر این

هر یک از اعضای تیم دارای گذشته و ارزش‌های اعتقادی متفاوت هستند (روسو و همکاران، ۲۰۰۶). از دید دانشجویان سال اول آشنایی محدود بین اعضای گروه، مشکل برقراری ارتباط با جنس مخالف، کامل نشدن نقش‌پذیری دانشجویی و اختلافات فرهنگی از جمله موانع تشکیل یک گروه کارآمد بود. فرهنگ در همکاری بین اعضاء تیم نقش مهمی دارد. به ویژه در تشکیل تیم‌های مجازی، چرا که در برخی فرهنگ‌ها اشاره‌های غیرکلامی و ژست‌ها در تعاملات بین فردی اهمیت خاصی دارد (دروسا و همکاران، ۲۰۰۴). با این وجود از دید عمده‌ی دانشجویان سال آخر کارهای گروهی دارای فوایدی همچون: افزایش اعتماد به نفس، ارائه کار با کیفیت و پذیرش بهتر کار توسط جامعه می‌باشد. بر این اساس نتایج مطالعه‌ای که بر فارغ‌التحصیلان کارشناسی پرستاری شهر بروجن انجام شد، نشان داد که مشارکت در کار تیمی درمانی جهت خدمت به بیماران از عوامل رضایت‌مندی بوده است (بروجنی و همکاران، ۲۰۱۰). که می‌تواند حاکی از نقش داشتن هدفی مشترک و ارائه خدمات گروهی جامعه‌پسند باشد. همچنین یادگیری مشارکتی باعث افزایش جو اعتماد، تقویت حس همکاری و دوستی، تقویت قدرت مدیریت و کاهش هراس افراد کمرو و خجالتی می‌شود. بعلاوه توانایی مدیریت، قدرت بیان و قدرت تجزیه تحلیل، استدلال و تصمیم‌گیری نیز از فواید کار گروهی شناخته شده است (ملکوئی، ۲۰۱۰).

یافته‌های این پژوهش اهمیت کار تیمی را تأیید می‌کند؛ اگرچه این مفهوم از دیدگاه دانشجویان سال اول و سال چهارم پرستاری بنابه روند نقش‌پذیری دانشجویان و انجام تکالیف در گروه‌های کاری و مواردی دیگر تفاوت‌هایی داشت. امید است با در نظر گرفتن دیدگاه‌های دانشجویان در خصوص کار گروهی و تدارک شرایط جهت تقویت عوامل مؤثر در کارآیی هر چه بیشتر کار گروهی این موارد در آموزش‌های نظری و بالینی دانشجویان به کار گرفته شود و تکالیف کارهای گروهی در سال‌های اول تحصیل دانشجویان به گونه‌ای طراحی گردد که بیشتر تقویت‌کننده و راهبرندی شناخت بهتر دانشجویان از توانمندی‌های خود و سایر همکلاسی‌هایشان بوده، نقش‌پذیری و دریافت هویت دانشجویی و حرفه‌ای را ارتقای دهد؛ از طرفی تکالیف دانشجویان در سال‌های آخر مبتنی بر نیازهای جامعه و کاربرد نتایج در جامعه بوده و بیشتر اهداف تکالیف گروهی برای بهره‌مندی گروه از نتایج کار تیمی و بروز خلاقیت در این زمینه‌ها باشد.

ضمن اینکه تفاوت‌های فردی می‌تواند بر عملکرد کار تیمی اثرگذار باشد (مک کالین و بامفورد، ۲۰۰۷). علاقه‌مندی دانشجویان به کار تیمی در درصد بالایی از دانشجویان پرستاری خلخال به عنوان عامل انگیزشی درونی مؤثر در ارتقای آموزش بالینی شناسایی شده بود (وکیلی و همکاران، ۲۰۰۹). نتایج یک مطالعه‌ی متاآنالیز بر فرایندهای کار گروهی مشخص نمود که این فرایندها ارتباط مثبتی با عملکرد تیم و رضایت اعضای داشته و همچنین به اندازه‌ی تیم و وظایف بینابینی هر یک از اعضای نیز وابسته می‌باشد (لپینه و همکاران، ۲۰۰۸). بر اساس تجارب دانشجویان مشارکت‌کننده در مطالعه‌ی دیگر، آموزش همتایان به عنوان یک روش آموزش گروهی رضایت‌بخش بوده و باعث تسریع در یادگیری آن‌ها شده بود (روانی پور و همکاران، ۲۰۱۲). بعلاوه کار گروهی به تقسیم کار و مسؤولیت و رهبر هماهنگ‌کننده در کنار اعضای مشخص نیاز دارد (ملکوئی، ۲۰۱۰). ضرورت وجود رهبر در تیم در صحبت‌های دانشجویان سال اول و قائل شدن یک‌سری وظایف و نقش‌ها برای رهبر تیم به ویژه در صحبت‌های دانشجویان سال چهارم هم دیده شد. مکانیسم‌های هماهنگ‌کننده‌ی عمده در یک کار تیمی عبارت اند از داشتن یک رهبر تیم توانمند جهت هماهنگ کردن فعالیت‌های اعضاء و ارزیابی فعالیت‌ها، ایجاد انگیزه و ارتقاء دانش و مهارت اعضاء، پایش دوطرفه‌ی فعالیت‌ها برای شناخت از محیط تیم، حجم کارها و حتی خستگی اعضاء، پیش‌بینی نیازهای اعضاء، توانایی تطابق استراتژی‌های تیمی بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده، ایجاد جو اعتماد و تبادل اطلاعات بین افراد (سالاس و همکاران، ۲۰۰۸). از دید دانشجویان سال اول چالش اصلی در کار گروهی شکل‌گیری یک گروه کارآمد است در حالی که دانشجویان سال چهارم پرستاری علاوه بر مهم دانستن شکل‌گیری یک گروه کارآمد تلاش به حفظ و استحکام آن را هم از اهم موارد برشمرده بودند.

اساس رفتارهای کار تیمی را تنظیم فعالیت‌های تیمی و مدیریت ثبات یک تیم تشکیل می‌دهد. تنظیم فعالیت‌های تیمی شامل: آماده‌سازی شرایط به انجام رساندن کار، ایجاد هماهنگی بین کارها، ارزیابی کار و ایجاد شرایط سازگاری و تطابق رفتارهاست. مثل حل مسأله مشارکتی و یا پیش‌بینی نیازهای اعضاء به منظور حفظ ثبات یک تیم باید به عنوان مثال مراقب اختلافات بین اعضای تیم و یا مشکلات شخصی هر یک از اعضای باشیم که از طریق حمایت روانی و مدیریت تداخلی تعارضات قابل مدیریت است. تعارضات بین اعضای یک تیم امری غیر قابل اجتناب است، چرا که

Holloway, I, Wheeler, S 2002, Qualitative research for nurses, Australia: Blackwell Science.

Irajpour, A 2005, Interprofessional Education Conference: Grounding Action in Theory, *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.5, No.1, Pp.91-92. (Persian)

Kalisch, B J, Lee, H, Rochman, M 2010 b, Nursing staff teamwork and job satisfaction, *Journal of nursing management*, Vol.18, No.8, Pp.938-947.

Kalisch, BJ, Lee, H, Salas, E 2010, The development and testing of the nursing teamwork survey, *Nursing Research*, Vol.59, No.1, Pp.42-50.

LePine, JA, Piccolo, RF, Jackson, CL, et al 2008, A meta-analysis of teamwork processes: tests of a multidimensional model and relationships with team effectiveness criteria, *Personnel Psychology*, Vol.61, No.2, Pp.273-307.

Lerner S, Magrane, D, Friedman, E 2009, Teaching teamwork in medical education, *Mount Sinai Journal of Medicine: A Journal of Translational and Personalized Medicine*, Vol.76, No.4, Pp.318-329.

Mahfoozpour, S, Mojdekar, R 2012, Attitudes of Health Care providers toward Teamwork, Safety Climate and knowledge Transfer through Team Collaboration in an Educational Medical Center in Tehran, *Shahid Beheshti Journal of Nursing & Midwifery*, Vol.76, Pp.35-41. (Persian)

Malakouti, M 2010, Teaching in small groups (Group discussion), *Education strategies in Medical sciences*, Vol.2, No.4, Pp.183-187.

Manning, A, Cronin, P, Monaghan, A, et al 2009, Supporting students in practice: An exploration of reflective groups as a means of support, *Nurse Education in Practice*, Vol.9, No.3, Pp.176-183.

McCallin, A, Bamford, A 2007, Interdisciplinary teamwork: is the influence of emotional intelligence fully appreciated? *Journal of nursing management*, Vol.15, No.4, Pp.386-391.

ضمن اینکه فراهم نمودن پیش‌نیازهای انجام تکالیف گروهی و آموزش وظایف و نقش‌های هریک از اعضای تیم و در نظر گرفتن نمره برای کارآمدی بیشتر برای هر یک از وظایف می‌تواند، ارتقای‌دهنده‌ی کارهای تیمی بین دانشجویان باشد. از آنجایی که این مطالعه بر روی تعداد معدودی از دانشجویان و به صورت انتخاب هدفمند آن‌ها صورت گرفته، قابلیت تعمیم به کل جامعه را نداشته و صرفاً اطلاعات پایه در خصوص کارگروهی ارائه داده است. با این وجود یافته‌های این بررسی می‌تواند پایه‌ای برای پژوهش‌های آینده در زمینه‌ی طراحی مدل‌های کارآمد آموزشی جهت ارتقای آموزش کارهای گروهی فراهم آورد.

سپاس‌گزاری

نویسندگان لازم می‌دانند که مراتب سپاس‌گزاری خود را از تمامی دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بوشهر به واسطه‌ی همکاری در این طرح اعلام نمایند.

References

Begley, CM 2009, developing inter-professional learning: Tactics, teamwork and talk, *Nurse Education Today*, Vol.29, Pp.276-283.

Borujeni, AB, Reisi, S, Borujeni, SB 2010, The Survey of Satisfaction of Nursing Educated about their Field of Study Borujen, *Hamadan Journal of Nursing & Midwifery*, Vol.2, Pp.50-54. (Persian)

Burns, N, Grove, Sk 2001, The practice of nursing research conduct, critique and utilization, Philadelphia: *WB. Saunders*, Pp.559-561,629.

Chakraborti, C, Boonyasai, RT, Wright, SM, et al 2008, A systematic review of teamwork training interventions in medical student and resident education, *Journal of general internal medicine*, Vol.23, No.6, Pp.846-853.

DeRosa, DM, Hantula DA, Kock, N, et al 2004, Trust and leadership in virtual teamwork: A media naturalness perspective, *Human Resource Management*, Vol.43, No.2-3, Pp.219-32.

Dibajnia, P 2005, Comparative investigation of self-concept between the freshman and senior students, *Pejouhesh*, Vol.29, No.3, Pp.231-234. (Persian)

Elo, S, Kyngäs H. 2008, The qualitative content analysis process. *Journal of Advance Nursing*, Vol. 62, Pp.107-15.

- Stevens, M J, Campion, M A 1994, The knowledge, skill, and ability requirements for teamwork: Implications for human resource management, *Journal of management*, Vol.20, No.2, Pp.503-530.
- Vakili, Z, IvanBaghae, A 2009, Intrinsic and extrinsic motivational factors influencing the clinical education of Khalkhal nursing students. First National Conference on Clinical Training in Nursing and Midwifery, Ardabil University of Medical Sciences, 14-15 Mordad (Persian)
- Xyrichis, A, Ream, E 2008, Teamwork: a concept analysis, *Journal of advanced nursing*, Vol.61, No.2, Pp.232-241.
- Yousofi, A, Jafari, F, Changiz, T 2005, Questionnaire for coaches' complex human relationships. By: Peter Honey, Isfahan Health Center, People Culture Publisher, *Research Deputy of Isfahan University of Medical Sciences*. (Persian)
- Yukl, G 2002, *Leadership in organizations*, (4th. ed.), Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Ravanipour, M, kamali F, Bahreini, M, et al 2012, Facilitators and Barriers in Application of Peer Learning in Clinical Education according to Nursing Students, *Iranian Journal of Medical Education*, Vol.11, No.6, Pp.569-579. (Persian)
- Rousseau, V, Aubé, C, Savoie, A 2006, Teamwork Behaviors A Review and an Integration of Frameworks, *Small Group Research*, Vol.37, No.5, Pp.540-570.
- Salas, E, DiazGranados, D, Weaver, SJ, et al 2008, Does team training work? Principles for health care, *Academic Emergency Medicine*, Vol.15, No.11, Pp.1002-1009.
- Shaghayeghfard B, DerakhshanRad, SA, Kamalisarvestani, F 2013, Attitude survey of physiatrist and rehabilitation professionals towards team working process in the city of Shiraz, *J Res Rehabil Sci*; Vol.8, No.8, Pp.1319-1327. (Persian)
- Smith CS, Francovich C, Morris M, Hill W, et al 2010, Toward an ecological perspective of resident teaching clinic, *Advances in health sciences education*, Vol.15, No.5, Pp.771-778.

Teamwork Concept in Nursing Students' Point of View at Bushehr University of Medical Sciences

Maryam Ravanipour¹

Mohammadreza Yazdankhahfard²

Sherafat Akabarian³

Masoud Bahreini^{4,*}

¹: Faculty member, Persian Gulf Tropical Medicine Research Center, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran.

²: Faculty member, School of Nursing and Midwifery, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran.

³: Faculty member, School of Nursing and Midwifery, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran.

⁴: Faculty member, School of Nursing and Midwifery, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran.

Abstract: Teamwork is a collection of interconnected behaviors, knowledge and attitudes. Considering that some of the major activities of nursing students in the classroom and clinical learning activities are in the team, we decided to study the concept of teamwork from nursing students' points of view. The present study was a qualitative content analysis; due to the nature of data, data gathering was done by group discussion and criterion-based sampling. The participants were consisted of two groups of first-year and two groups of final-year nursing students, with a total of 32 students of nursing student at Bushehr University of Medical Sciences in 2011. After coding and categorizing data from interviews, the concept of teamwork from students' opinion was summarized in four main categories: requirements for teamwork, existence of team leader, team formation and its stability, and benefits and barriers to teamwork. The freshmen seemed well aware of the characteristics of teamwork and raised them from different angles. But, due to less experience in team work, they further referred to do and don'ts. While the fourth-year undergraduate students having more experience in the field of student affairs and establishing team and having a highly interactive relationship with each other, therefore, they maintained their strength and efficiency of teamwork together for others in addition to the outlined requirements; they also have noted the importance of this aspect for teachers and educational planners shines.

Keywords: Teamwork, Content analysis, Qualitative Study, Nursing Student.

***Corresponding author:** Faculty member, School of Nursing and Midwifery, Bushehr University of Medical Sciences, Bushehr, Iran.

Email: m.bahreini@bpums.ac.ir